

AN URBAN LOVE-HATE: ALEXANDRU VLAD AND THE IMAGES OF THE
CITY

Andreea Marcela Pop

Phd Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: This paper aims at applying the geocriticism concept – first used by Bertrand Westphal in his essay "Pour une approche géocritique des textes" – in order to observe how the images of the real City reflect in Alexandru Vlad's short stories and transform it into a character. This fictionalized geography, one animated both by ambitions and tensions, can be summarised in the shape of an essential triangle of the writer's biography – The Café, the Antiquary and the Street.

Keywords: geographies, inner spaces, intellectualization, mental maps, city

Spre sfârșitul anilor '60, pe fondul climatului social mai relaxat din punct de vedere ideologic, biografia lui Alexandru Vlad capătă o turnură ireversibilă. După ce își termină studiile gimnaziale în sat, viitorul scriitor ajunge la liceu în Cluj în 1965. Pentru elevul venit de la țară, adaptarea la rigorile orașului, care promitea o deschidere culturală aproape solară, se va dovedi a fi un proces sinuos. În ciuda revelației livrești pe care o are încă devreme în copilărie, anii liceului și, mai apoi, aceia ai studenției se vor dovedi a fi o perioadă pe cât de fertilă pentru prozator, pe atât de plină de provocări.

După cum îl descrie¹ Petru Poantă în cartea sa dedicată fenomenului echinoxist, Clujul perioadei respective își trăiește una dintre cele mai fertile conjuncturi; suprapus deschiderii ideologice amintite mai sus, orașul își dezvoltă acum o ambianță culturală² de

---

¹ Poziția autorului surprinde atmosfera acelor ani sub forma unei eflorescențe culturale care acum își atinge punctul culminant: „Veneam la Cluj pentru prima oară ca student, în 1965. Era și cel dintâi mare oraș pe care îl cunoșteam. În anii 60, avea puțin peste o sută de mii de locuitori și își conservase destul de bine ambianța deopotrivă burgheză și intelectuală. Cu toate că îmi lipseau multe repere culturale prin care să-i actualizez imaginea de profunzime, mi-l reprezentam, intuitiv, ca un fel de salon deschis, un spațiu consacrat omului civilizat și ritualurilor sale cotidiene. Numai aici, gândeam ceva mai târziu, Eta Boeriu, o aristocrată a acelei vremi, putea traduce *Il cortegiano* al lui B. Castiglione, căci o discretă magie a locului întreținea încă nobile reverii. Orașul organic supraviețuise agresiunii staliniste; e adevărat, dizarmonic social, dar, în mediile universitare îndeosebi, elitele nu fuseseră decât parțial suprimate, iar clasa muncitoare era una cu tradiție, aproape integral urbanizată. [...] Istoria contemporană a Clujului, deși începea, ca și a întregii țări, printr-o uzurpare politică, se «scria», totuși, cu personalități de anvergură și la vedere. Orașul îl protejase pe Lucian Blaga și, din acest deceniu, îi pregătea o consistentă carieră militară și postumă. Apariția voluminoasei antologii din 1966, *Poezii*, a însemnat o sărbătoare publică *in actu*. Părea că toți locuitorii ieșiseră în stradă, așezându-se ceremonios la coșule de la librării pentru a cumpăra miraculoasa carte.”, *Clujul meu*, ediție integrală, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016, pp. 220-221.

² Al cărei simbol decisiv va fi apariția, la începutul anului 1968, a cenaclului din care avea să se desprindă mai apoi viitoarea redacție a „Echinoxului”, dar care e stimulată, deocamdată, de câteva momente de mare importanță pentru memoria culturală a orașului: „[...] orice eveniment cultural avea vibrația subtilă a unui miracol: marea expoziție retrospectivă de pictură a lui Ion Țuculescu la Muzeul de Artă; lansarea unui volum de versuri al lui Eugeniu Speranția, în prezența autorului; o conferință a lui Liviu Rusu despre Titu Maiorescu; întâlnirea cu prozatorul Alain Robbe-Grillet, în sala arhiplină a Casei de Cultură a Studenților. Lumea intelectuală se contaminase de o curiozitate febrilă, de patetism și gravitate. Generația mea, cel puțin, creștea cu sentimentul că se hrănește spiritual cu trufandale, și încă exotice. Departate de a fi niște răsfățați ai istoriei, aveam măcar privilegiul *încântării*.”, *Idem*, p. 221.

rezonanță largă. Cu toate acestea, pentru Alexandru Vlad întâlnirea cu orașul poate fi privită, retrospectiv, din prisma a doua scheme mentale. Există, pe de o parte, un oraș al marilor elanuri ale tinereții, prin excelență literare, care se suprapune, în plan biografic, cu primele poeme pe care Alexandru Vlad le scrie pe durata liceului (concretizate în două plachete literare apărute la finalul acestuia), mai apoi cu migrarea în zona prozei, în studenție, și publicarea primelor povestiri în reviste, cu scurta sa experiență de redactor al „Echinoului” și, în fine, cu debutul din 1980 din *Aripa grifonului*, care îi aduce, odată cu premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor (pe care îl va împărți cu Mircea Cărtărescu) și consacrarea oficială. Pe de altă parte, însă, aceste puncte de ascensiune sunt contrabalansate și de o față a orașului ceva mai rigidă, aceea a regimului insalubru al internatelor și al locuințelor în care Alexandru Vlad stă în gazdă, asemenea eroului lui Knut Hamsun din *Foamea*, într-o precaritate materială potrivnică ambițiilor sale scriitoricești și mai apoi, de mecanismele sociale tot mai alunecoase din anii '70, care vor face aproape imposibilă sincronizarea acestuia cu un traseu profesional pe măsura capacității sale creatoare.

Ruptura aceasta dramatică dintre potențial și realizare va fi definitorie pentru dublul palier biografie-operă, iar șirul divers de meserii ale lui Alexandru Vlad – după scurta ucenicie ca redactor al revistei mai sus-amintite, acesta lucrează ca anticar, galerist al fondului plastic, dactilograf la întreprinderea de transport local a orașului, redactor la „Steaua”, timp în care se ocupă și cu diverse alte slujbe pasagere, precum aceea de angajat al echipei de fotbal a orașului cu atribuții administrative și de... mentenanță, iar după schimbarea de regim politic, va fi redactor al „Vetrei” și al revistei „Balkon” din Cluj –, în care apropiată săi (dar nu numai) au văzut ceva din tiparul clasic al prozatorilor americani, formați la așa-zisa școală a vieții, înainte de consacrarea literară, îi accentuează și mai mult psihologia marginală care îi marcaseră anii copilăriei. Chiar și de pe aceste poziții periferice, Alexandru Vlad își transfigurează ceea ce ar fi putut servi ca pretext pentru demistificări post-comuniste prin adoptarea unui model ontologic funcționarmente livresc; unei poziții profesionale deficitare și prin contextul vremii căruia i se circumscrie (dar și printr-o politică personală a marginii cultivată pe durata întregii vieți) acesta îi opune o „biografie” de împrumut, a insului estic detașat net de paradigma predominantă a României anilor '80 prin asimilarea unui tipar transatlantic (sigur, situația nu fusese unică în epocă, ea definea o bună parte din ceea ce avea să fie așa-zisa generație optzecistă, în rândul căreia Alexandru Vlad fusese „cooptat” de timpuriu, dar sunt rare cazurile în care fuziunea se consumă până la contopire definitivă).

Într-un articol pe care îl scrie la moartea lui Alexandru Vlad, Ion Pop îl descrie ca pe o apariție excentrică a orașului, într-o „poză” ușor nostalgică, în imaginea căreia se citește o comuniune organică a prozatorului cu spațiul căruia i se circumscrie: „[...] într-un colț al Pieței Unirii, în fața librăriei Universității, ori la cafeneaua «Klausenburg», foarte aproape de fosta noastră «Arizona», ambele dispărute acum, rămase doar în memoria afectivă. Acolo e și Sandu Vlad, cu chipul lui de Whitman boem, cu barba și părul ușor răvășite ca de brize marine, cu pipa de marinar pe uscat ce lăsa, în urmă cu ani, rotoace de fum aromat prin Olande care știau, numai ele, ce e tutunul adevărat...”³ Dacă intervenția lui Ion Pop vizează mai mult o stare de spirit a locului, din comentariul aceluiași Petru Poantă se desprinde un portret pe cât de paradoxal, pe atât de fascinant, care dovedește poziția contrastantă a prozatorului în rândul intelectualității clujene: „Alexandru Vlad a fost, însă, în deceniul nouă, un foarte dinamic creator de ambianță literară. Se informa aproape numai din cultura engleză și americană, făcând senzație în cafeneaua «Arizona» cu lecturile sale «conspirative». Acest occidentalism intelectual atlantic disona cumva dramatic cu biografia sa socială, de slujbaş

---

³ Ion Pop, *Un om cu o carte sub braț*, în „Vatra”, nr. 7-8, 2015.

mărunt și marginal, însă tocmai de aceea avea o consistență iradiantă îndeosebi în boema clujeană.”⁴ Semnificativ e că ambele comentarii vorbesc despre maniera în care figura prozatorului era legată indisolubil de aceea a cafenelei și, implicit, de perimetrul central al orașului.

De altfel, prima era o instituție care, pentru majoritatea intelectualilor vremii, se suprapunea cu un loc prin excelență al dialogului și al deschiderii, asociat cu un spirit tânăr și propice elanurilor livrești⁵. În mod similar, și pentru Alexandru Vlad, ea fusese unul dintre toposurile cu o semnificație aparte în ceea ce privește raportarea acestuia la atmosfera generală a orașului, în primul rând, și mai apoi, la propria biografie, iar câteva din prozele sale scurte vor problematiza acest raport. *Aripa grifonului*, povestirea care dă numele volumului de debut și *Ultragiul*, din *Drumul spre Polul Sud*, sunt două dintre ele. Dacă prima descrie însă foarte concret febrilitatea unor tineri aflați la început de drum, care se refugiază după eșecul colectiv al intrării la Facultatea de Filologie în spațiul intim al cafenelei, unde își desfășoară criza existențială în sofisticate discuții literare, în cea de-a doua cafeneaua funcționează mai mult ca pretext pentru lărgirea perspectivei narative, prin imersiunea într-un trecut nedefinit. Există însă și alte spații predilecte în prozele din volumele de povestiri care vorbesc, indirect, despre geografiile urbane esențiale ale lui Alexandru Vlad, unele dintre ele recurente, așa cum am văzut că este și cazul cafenelei. Nu e hazardată, de aceea, o configurare a orașului ca una dintre temele importante ale prozei sale scurte, cu atât mai mult cu cât ea a fost anterior pusă în discuție prin observarea rolului pe care orașul îl joacă în ficțiunea prozatorului. E cazul lui Ioan Holban, de exemplu, care atunci când vorbește despre prozele de debut, le vede ca reluând o tradiție mai veche a genului epic în literatura română, aceea a prozei citadine: „Alexandru Vlad pune aici în relație cu mai mare pregnanță arhitectura orașului cu aceea a ființei; orașul este un produs al grupului în aceeași măsură în care grupul s-a constituit pe structura spațiului urban: raportul individului cu orașul («Cetatea vie» din proza Hortensiei Papadat-Bengescu), mereu problematizat de «poezia epică urbană» încă de la manifestarea ei în literatura noastră (la 1920), preocupă și pe tânărul prozator care a părăsit vastele domenii ale satului și «obsedantului deceniu», unde s-a scris gloria generației epice de la 1960: cu o carte precum *Aripa grifonului*, proza generației '80 reînnoadă firul cu tradiția literaturii noastre interbelice, «tema orașului» fiind încă o dovadă a acestei continuități.”⁶ Dacă remarca acestuia potrivit căreia Alexandru Vlad ar scrie o proză urbană în defavoarea celei cu subiect rural e departe de adevăr, nu e mai puțin adevărat că fuziunea cu ramificații bidirecționale despre care vorbește definește tocmai o astfel de legătură esențială între oraș și individ pe care prozele o descifrează în consecință.

O poziție oarecum similară o are și Ion Pecie, a cărui observație nuanțează însă mult mai concret felul în care cartografia urbană se circumscrie sub forma unei figuri esențiale a prozelor, pe care o accentuează în dimensiunea ei negativă: „Personajul prim al celor mai multe dintre prozele sale este Orașul: cetatea conservatoare, fără complexe culturale dar suferind de suficiență, păstrând încă ceva din aerul închistat și neprimitor de pe vremea imperiului, de o politețe rece, de o disciplină severă, dătătoare de iluzii și și curmând iluzii,

---

⁴ Petru Poantă, *op. cit.*, p. 275.

⁵ Același Petru Poantă vorbește despre ele ca având un aer deopotrivă misterios și expansiv: „Ele mai păstrau aici ceva din atmosfera crepusculară a cafenelei vieneze. Farmecul lor rafinat, decadent încă, le întreținea cunoscătorilor nostalgia unei Mitteleurope himerice. Altminteri, ca în imaginarul lui Michelet, cafenelele clujene erau spații ale sociabilității și conversației spontane.”, *Ibidem*, p. 221. Observația acestuia se referă la perioada anilor '60, dar ea rămâne perfect valabilă și pentru ceea ce se întâmplă două decenii mai târziu (în ceea ce privește dinamica discuțiilor, în ciuda contextului tot mai închistat), dacă e să ținem seama de numeroasele mărturii pe marginea acestui subiect.

⁶ Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 394.

cam neatentă, față de generațiile de studenți care îi fac tot farmecul și numele. Deși îi spune de atâtea ori numele (cetatea ingrătă fiind Clujul), orașul judecat de Alexandru Vlad rămâne cumva abstract: Fiecare își alege singur destinul, reușita fiecăruia depinzând, firește, de indispensabilul har creator, de experiența de viață.”⁷ Prin urmare, dincolo de personajele propriu-zise – multe dintre ele schematice, după cum mărturisea la un moment dat chiar Alexandru Vlad într-un interviu –, pentru o bună parte din proza scurtă a lui Alexandru Vlad se pot observa o serie de conexiuni mai mult sau mai puțin discrete între spațiul orașului și semnificațiile de adâncime ale povestirilor.

Operant e, în acest sens, conceptul de „geocritică”, un concept de dată mai recentă, încă în curs de cristalizare⁸ în discursul public. Această metodă critică fundamentată de Bertrand Westphal, pe care o descrie în volumul *Geocriticism: Real and Fictional Spaces* (2011), propune o re-evaluare a literaturii din prisma noțiunii de spațiu, cu atât mai mult cu cât, precizează Robert T. Tally Jr. – traducătorul în limba engleză al lui Bertrand Westphal și autorul lucrării *Spatiality*, care consacră un întreg capitol conceptului în cauză –, teoreticianul francez argumentează cum schimbarea de paradigmă odată cu trecerea la postmodernitate a declanșat și o modificare a percepției asupra spațiului în câmpul teoretic, ceea ce determină o permeabilitate mai mare între granițele ficțiunii și cele reale.⁹ Cu toate că e un concept încă necanonizat, geocritica, așa cum o înțelege Bertrand Westphal, vine pe urma unor studii mai vechi aparținând unor nume ca Franco Moretti, Joseph Frank și Edward W. Soja, Gaston Bachelard, Michel Foucault etc.¹⁰ În ceea ce privește spațiul teoretic românesc, dincolo de câteva mențiuni în articole¹¹, o lucrare care se revendică tocmai de la o astfel de abordare a literaturii îi aparține Andreei Răsuceanu, care după ce explorase conceptul în cadrul tezei sale de doctorat dedicată Bucureștiului lui Mircea Eliade, revine în 2016 cu un volum în care aplică sintagma mai sus-amintită cărților câtorva autori contemporani (e vorba de Mircea Cărtărescu, Gabriela Adameșteanu, Stelian Tănase, Simona Sora, Filip Florian și Ioana Pârvulescu) și vorbește, după cum clarifică în *Introducere*, „[...] despre cum orașul real devine peisaj interior, al scriitorului, despre cum lumea proiectată de opera acestuia devine imaginea mentală a cititorului, despre întâlnirea, indirectă, dintre autor și cititorul său în acest spațiu virtual care este mereu același, deși diferit.”¹² Motivația teoreticianului poate fi extrapolată cu ușurință la analiza câtorva proze scurte ale lui Alexandru Vlad în care problematica orașului și a spațiilor lui adiacente devine centrală pentru o mai bună înțelegere a semnificațiilor de adâncime ale textelor.

---

⁷ Ion Pecie, *Rafinament narativ*, în „Ramuri”, nr. 9, 1985.

⁸ În spațiul românesc, una dintre primele luări de poziții cu privire la această ramură a criticii literare este aceea a lui Eugen Simion din nr. 202 al fostei reviste „Cultura”, datând din anul 2008, în care noțiunea de „geocritică” îi servește însă mai mult ca teren pentru o discuție ulterioară despre „spațiul mediteranean și spiritul mediteranean”, și nu ca o prezentare exhaustivă a subiectului.

⁹ „Westphal initially outlines a landscape of theoretical positions, demonstrating how modernism and postmodernism have altered fundamentally the ways in which thinkers understand space, no longer as a stable or inert category but rather as a complex, heterogenous phenomenon. This concept of space allows for a more dynamic or transgressive movement that literature explores in its frequently problematic representations of space, in which the lines between fictional and real spaces are constantly crossed and re-crossed.”, Robert T. Tally Jr., *Spatiality*, Routledge, Oxon, 2013, p. 141.

¹⁰ Capitolul al 4-lea al cărții amintite a lui Robert T. Tally Jr. acoperă o bună parte din aceste perspective teoretice și reprezintă o introducere succintă în discuția referitoare la conceptul de geocritică.

¹¹ L-am menționat deja pe acela al lui Eugen Simion; tot aici ar putea fi adăugat și cel al lui Ovidiu Pecican, *AVALON. Geografii literare și geocritică*, în „Observator cultural”, nr. 717, 2014.

¹² Andreea Răsuceanu, *Bucureștiul literar. Șase lecturi posibile ale orașului*, Editura Humanitas, București, 2016, p. 11.

Discuția va avea în vedere, în cele ce urmează, descifrarea unei anume psihologii ale spațiilor orașului, în sensul în care vorbește despre ea Pierre Sansot, al cărui proiect e explicitat de Andreea Răsuceanu: „[...] introduce termenii de *climat* sau *atmosfera*, în percepția spațiului, punând raportul cu peisajul sub semnul unei încărcături emoționale care poate fi pozitivă sau negativă și care se poate transmite acestuia, contaminându-l. Relația e însă reciprocă, crede Sansot, peisajul poate, de asemenea, să determine starea de spirit a privitorului.”¹³ În cazul lui Alexandru Vlad, se poate vorbi de trei spații esențiale – cafeneaua, anticariatul și strada cu al său raport centru-periferie. Împreună, ele configurează o poziție centrală a problematicei orașului în ficțiunea prozatorului și, dincolo de ea, una de referință a biografiei acestuia, pentru că îi rezumă trei vârste diferite: cafeneaua, animată de aspirații literare, poate fi asociată cu o primă fază, aceea a elanului creator (de dinainte și de după momentul debutului), anticariatul (și asociat lui, biblioteca) reprezintă mai degrabă o etapă intermediară, de echilibru interior și de transcendere înspre o ultimă perioadă, aceea care simbolizează oscilația scriitorului atât la un nivel social (prins între diverse slujbe mărunte), cât și dintr-o perspectivă ontologică. Gradual, trecerea de la o vârstă la alta se consemnează printr-o fluctuație a poziționării față de oraș printr-o relație de tip *love-hate*, o pendulare continuă a doi poli care se atrag și resping reciproc.

Dintre prozele debutului, *Aripa grifonului*, aceea care dă și titlul volumului, pune în evidență un spațiu tocmai al avântului inițiativ – una din temele ei esențiale, de altfel. Aici cafeneaua joacă rolul unei heterotopii de criză¹⁴, în perimetrul căreia grupul format din narator și cei câțiva prieteni ai săi literați își consumă angoasa verii lor ratate prin insuccesul la examenul de admitere la facultate. „Încetase frecventarea ceneclurilor înainte ca ele să se destrame și am format un grup întâlnindu-ne întâmplător la început, dar apoi întâlnirile noastre din întâmplare au devenit zilnice. Discutam îngrozitor de mult, până oboseam, și urmau niște tăceri parcă la fel de neîmplinite, ca să ne despărțim seara fiecare cu o senzație de ambiție răscolită. Într-un fel, ne găsisem.”¹⁵ Pornind de la un astfel de cronotop deopotrivă cu funcții de dispersie și coagulant, povestea comună a tinerilor se dezvoltă rizomatic, în consens cu mișcările acestora prin orașul care nu îi mai adăpostește protector. El descifrează foarte concret psihologia grupului în debutul povestirii (de fapt, a textului pe care naratorul, un scriitor cu o oarecare faimă literară, și-l regăsește la Ghiran, unul dintre prietenii săi, după ani), iar mai apoi funcționează pentru a urmări disoluția treptată a grupului, pe măsură ce liantul care îi unea – interesele lor literare, alimentate de discuțiile agitate din cafenea – se destramă pe fondul reconfigurării existențiale a fiecăruia dintre ei. Treptat, odată cu evoluția evenimentelor și risipirea discretă a grupului, accentul povestirii se mută de pe figurile individuale pe aceea a naratorului, urmărit acum în peregrinările lui prin oraș. În acest punct, descrierea spațiului urban capătă deja vizibile accente negative, care surprind și mai evident starea de reclusiune a personajului-narator: periferia unde este localizată casa în care locuiește temporar, „netencuită și cu buruieni crescute în toată curtea și în grădină, cu camere goale și fără geamuri”, atmosfera apăsătoare a orașului în luna fierbinte a lui august, plimbările tot mai rare și în formulă incompletă ale grupului în perimetrul cafenea – anticariat – librărie, un triunghi livresc izolat în centrul orașului, și acelea de *voyeur* rătăcit ale naratorului: „Se înnorase zdravăn a ploaie dar nu ploua ci încremenise totul așa cu norii suspendați deasupra acoperișurilor, lumina becurilor ajungea până aproape la ei, răcoarea dispăruse, iar aerul era cald, parcă încins, și plin de miresmele florilor puține din grădini. Pe

---

¹³ *Ibidem*, p. 16.

¹⁴ În sensul în care le înțelege Michel Foucault în *Theatrum philosophicum. Studii, eseuri, interviuri (1963-1984)*, ediție îngrijită de Ciprian Mihali, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001.

¹⁵ Alexandru Vlad, *Aripa grifonului*, Editura Cartea Românească, București, 1980, p. 92.

străzile înguste din jurul Casei Universitarilor nu era nimeni. Pereții drepecți de beton, luminați slab de lumina verzuie, fluorescentă, se ridicau înalți spre norii ce se ghiceau de plumb deasupra. Atmosfera apăsată și fierbinte era neobișnuită și-ți înșela simțurile, îți dădea impresia că nu ești afară, nu ești liber, sau ca atunci când mergi cu ochii închiși și ai senzația că poți călca în gol.”¹⁶ Dacă la începutul acestui episod sentimentul clausturant e doar sugerat prin descrierea concretă a spațiului, spre final el e mărturisit de către narator printr-o comparație plastică.

În toată această cartografie intimă a dezolării pe care acesta o resimte, cafeaua devine un loc al reîntoarcerii la ambițiile literare încă supraviețuinde după examenul de admitere picat; reușind, în cele din urmă, să intre la facultate la sesiunea din toamnă, el se va întoarce în acest punct originar al visurilor sale livrești ca la un spațiu al permanenței, cu toate că schimbarea climatului grupului este în acest punct ireversibilă. Finalul poveștii grupului vine, pe de altă parte, să insinueze necesitatea unei topografii eliberatoare, care fără să fie indicată propriu-zis, se suprapune cu o nostalgie a naturalului și a satului natal, sugerate de observația naratorului referitoare la schimbările imperceptibile de anotimp.

E, deocamdată, un prim semnal al unei invazii mentale a elementului natural, care poate fi reperat și mai concret în *Viața mea în slujba statului*, din volumul cu același nume. Un spațiu mult mai angoasant este aici acela al străzii, și a celui care se deschide din perimetrul orașului industrial. Perspectiva nu mai e aceea a tânărului care se pregătește să debuteze propriu-zis în viață, ci a celui acaparât de sistem, după ce încercase să se sustragă mecanismelor subtile ale acestuia. Pe fondul accelerării progresului tehnologic al anilor '70, orașul se metamorfozează într-un sistem de constrângere și clausturare. Suprins de către naratorul care povestește la persoana I sub forma acestei scheme rigide, toposul citadin are toate premisele unei geografii negative: o caniculă sufocantă circumscrie un peisaj oricum apăsător, datorită căreia mirosul de combustibil evaporat se împletește cu acela al cauciucului și asfaltului încins, pălesc trandafirii, privirea se ridică la nivelul acoperișului, de unde „acareturile” urbane se văd „tremurând toate în căldură și vălurind mărunț ca atacate de infrasunete”, limitele orașului se estompează, înecate într-o ceață periferică – „cearcăn uriaș dilatat la maximum într-o pupilă lărgită și oarbă”, iar „fauna” urbană se refugiază în exil pe acoperământul blocurilor, unde încearcă o reîntoarcere la rânduiala primară: „Gol, cum mă lungeam cândva pe malul gârlei în copilărie, am sfârșit prin a-mi birui stânjeneala aceea fără martori, și sfârșisem prin a mă simți mai bine și mai liber ca oricând și oriunde. Deveneam simplu și oarecum elementar - și mi se părea că descoperisem secretul chimic al adevăratei libertăți. Cea care nu ni se putea lua. Gol, omul e o ființă care nu mai are obligații convenționale. [...] Că eram doar eu pe raza privirii era o convenție pe care trebuia să mi-o întrețin, pentru că în scurtă vreme fusem obligat să iau notă că pe alte acoperișuri, însă exact la aceeași înălțime, de parcă am fi forma totuși o lume aparte, erau fete goale ce se stropeau cu apă deja caldă din sticlele verzui.”¹⁷ Și aici, așa cum am văzut anterior și în *Aripa grifonului*, se poate citi o tendință a personajului principal de sondare a unui spațiu inițiativ, amplificată pe fondul alienării personale.

Dincolo de orice impresie de lentoare caniculară, proza descifrează în acest punct o poezie subtilă a nostalgiei originilor; există impresia că dintre fisurile prezentului răzbate un murmur subtil care poartă în notele sale, discret, incapacitatea naratorului de a trăi în concordanță cu posibilitățile lui datorită luării lui în posesie de către un sistem anihilant. Întâlnirea acestuia cu râul, similară cu povestirea *Vara libelulei*, din *Aripa grifonului* apare ca

---

¹⁶ *Ibidem*, p. 112.

¹⁷ Alexandru Vlad, *Viața mea în slujba statului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004, pp. 66-67.

o sursă nesperată de echilibru, și sugerează foarte plastic criza aceluia despărțit de „izvoare”: „O fluidă răcoare riverană făcea ca frunzele de iederă ce mascau imperfect terenurile (totul părea făcut să divulge, nu să ascundă cu adevărat) să vibreze și să foșnească, amintindu-mi de paparudele pe care le udam la începutul verii. Asta fusese demult, când eram copil la țară și verile mi se păreau extrem de lungi, ca niște ani. Mi-am întors fața spre râul care lucea ca o lamă uriașă de sabie. [...] Râul mă făcea însă să mă simt eu însumi.”¹⁸ Revelația cu atribute existențiale a râului scoate în evidență o dimensiune nouă a personajului principal, până atunci ținută în umbră.

Problema aceasta a retragerii într-un spațiu natural protector, ca o soluție la problemele imediate ale personajelor, la adăpost de factorii amenințători – Orașul și legile lui implacabile de ierarhizare, simplist vorbind, și sistemul social-politic, la un nivel mai general, va echivala, spre exemplu, în romanul *Curcubeul dublu*, cu o reîntoarcere la geografia fundamentală a copilăriei, lipsită de idealizare, însă.

BIBLIOGRAPHY

a) surse primare

- Vlad, Alexandru, *Aripa grifonului*, Editura Cartea Românească, București, 1980
Vlad, Alexandru, *Drumul spre Polul Sud*, Editura Cartea Românească, București, 1985
Vlad, Alexandru, *Viața mea în slujba statului*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004

b) teorie și critică literară, articole în periodice

- Foucault, Michel, *Theatrum philosophicum. Studii, eseuri, interviuri (1963-1984)*, ediție îngrijită de Ciprian Mihali, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2001
Holban, Ioan, *Profiluri epice contemporane*, Editura Cartea Românească, București, 1987
Pecie, Ion, *Rafinament narativ*, în „Ramuri”, nr. 9, 1985
Poantă, Petru, *Clujul meu*, ediție integrală, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016
Pop, Ion, *Un om cu o carte sub braț*, în „Vatra”, nr. 7-8, 2015
Răuceanu, Andreea, *Bucureștiul literar. Șase lecturi posibile ale orașului*, Editura Humanitas, București, 2016
Simion, Eugen, *Geocritica*, în „Cultura”, nr. 202, 2008
Tally, Robert T. jr., *Spatiality*, Routledge, Oxon, 2013

---

¹⁸*Ibidem*, p. 81.